

обитают боги, в её нижней части (царство смерти) – злые духи, посредине (земля) – человеческий род» [1, 313].

На основе этого мифа сложились две связанные друг с другом мифологемы «гора-небо» и «гора-нижний мир». В мифологической модели мира «верх-низ» – одно из главных противопоставлений, «соотносящееся с основными элементами мироздания. Нижний земной мир людей противопоставлен небесному миру богов, с одной стороны; а в качестве верхнего мира, в свою очередь, – преисподней, загробному миру» [6, 289].

Главные герои романов «Соть» (Увадьев), «Скутаревский» (Скутаревский), «Дорога на Океан» (Курилов) – дерзновенные, незаурядные личности, их объединяет общий принцип жизни. Устремленность ввысь, «полёт – вот естественное состояние человека, всё остальное – лишь кощунственное отступление от нормы» [5, 96]. Это «люди горы», они замахнулись на дела поистине грандиозные, рвутся немедленно мечту воплотить в жизнь. Пребывая на высоте, не многим доступной, характеры эти не представляются читателю иконописными. Они психологически убедительны и по делам их, и благодаря многочисленным метафорам-иносказаниям, порождённым мифологемой «горы».

Заключение. Проанализировав использованные Леоновым в художественных текстах 20-30-х гг. мифологемы, мы можем сделать следующие выводы. Мифологема «блудного сына» как художественное средство реализуется преимущественно в сюжетных перипетиях произведений. Во-первых, традиционный этот сюжет нигде, в отличие от евангельского, не завершается благостной развязкой. Во-вторых, эта мифологема представлена у Леонова не как традиционный конфликт «отцов и детей»: она экстраполирована на представителей одного поколения. Вторая мифологема выполняет иную художественную функцию – характеризует персонажей, говоря условно, как в позитивной, так и в негативной коннотациях.

Список литературы

1. Краткая литературная энциклопедия: в 6 т. – М., 1961-1967. – 4 т.
2. Леонов, Л.М. Собрание сочинений в 10-ти томах. Том 1/ Л.М.Леонов.– М., 1981.
3. Леонов, Л.М. Собрание сочинений в 10-ти томах. Том 3/ Л.М.Леонов.– М., 1982.
4. Леонов, Л.М. Собрание сочинений в 10-ти томах. Том 7/ Л.М.Леонов.– М., 1984.
5. Леонов, Л.М. Собрание сочинений в 10-ти томах. Том 5/ Л.М.Леонов.– М., 1983.
6. Мифы народов мира: Энциклопедия: в 2 т. – М., 1987. – 1 т.

АБ ЗАХАВАННІ МОЎНАЙ НОРМЫ Ў БЕЛАРУСКІМ ПЕРЫЯДЫЧНЫМ ДРУКУ

В.Э. Зіманскі

Віцебск, ВДУ імя П.М. Машэрава

Сучасная прэса з пункту погляду зместу ўяўляе сабой непарыўнае шматстылявое і шматжанравае адзінства: газетная мова як разнавіднасць публіцыстычнага стылю характарызуецца адначасовай арыентацыяй на экспрэсію і стандарт; на старонках газет свабодна суіснуе афіцыйная – грамадска-палітычная, навукова-тэрміналагічная – і паэтычная, гутарковая лексіка. Прэсу

чытаюць людзі рознага культурнага і адукацыйнага ўзроўню, розных узростаў і прафесій; яна аказвае вялікі ўплыў на развіццё ўсяго грамадства. Таму найважнейшымі якасцямі мовы газет з'яўляюцца агульнадаступнасць (яна павінна быць выразнай і зразумелай кожнаму) і адначасова лагічнасць, дарэчнасць, правільнасць і, несумненна, пісьменнасць.

Праблема прадухілення памылак у друку, паўстаўшы яшчэ ў пачатку ХХ стагоддзя, да нашага часу не страціла сваёй актуальнасці. Існуе значная колькасць манаграфій, артыкулаў, матэрыялаў канферэнцый, якія прысвечаны культуры беларускага маўлення ўвогуле і якасці мовы сродкаў масавай інфармацыі ў прыватнасці (напрыклад, працы такіх вучоных, як А.І.Наркевіч, Н.І.Гілевіч, А.А.Каўрус, М.Я.Цікоцкі, М.Р.Прыгодзіч, І.Р.Шкраба, І.Я.Лепешаў, В.П.Красней, А.В.Шылава і інш.) [1-4].

Мэта дадзенага даследавання – прааналізаваць мову публіцыстычных артыкулаў беларускамоўнай рэспубліканскай прэсы і выявіць найбольш характэрныя выпадкі парушэння лексіка-стылістычных і правапісных норм сучаснай беларускай літаратурнай мовы.

Матэрыял і метады. Матэрыялам даследавання паслужылі беларускамоўныя публікацыі рэспубліканскай газеты “Звязда” (аднаго з найстарэйшых і самых уплывовых беларускамоўных перыядычных друкаваных выданняў Беларусі) за перыяд 2006-2012 гг. Падчас аналізу матэрыялу выкарыстоўваліся метады лінгвістычнага назірання і апісання, параўнальна-гістарычны і статыстычны метады.

Вынікі і іх абмеркаванне. Аналіз *лексіка-стылістычных* асаблівасцей мовы газетных публікацый засведчыў, што самая распаўсюджаная негатыўная адметнасць друку – ужыванне жарганізмаў, канцылярызмаў і штампай.

У апошнія гады газетная мова як частка стылістычнай сістэмы беларускай мовы ўсё больш адчувае моцнае ўздзеянне нелітаратурных моўных форм [2, с. 93]. Адным з праяўленняў такіх працэсаў з'яўляецца пранікненне ў публічную мову жаргонных форм. Жаргоннае слова заўсёды прыцягвала ўвагу людзей рознага ўзросту, узроўню адукацыі, сацыяльнага стану – свабодай ад літаратурнай нормы, арыгінальнасцю, грубаватай дасціпнасцю. Як паказаў аналіз, у газетных публікацыях на сённяшні дзень практычна няма тэматычных абмежаванняў для элементаў жаргона: *Наш ветэран-звяздовец Янка Казлоў быў аматарам розных прыколаў; Почырк у яго быў падобны на Навумаў, і мы сталі сачыняць хохму; Аўтааматары могуць падключыць гэтую паслугу ў сваёй “мабільцы”; ...на скрыжаванні вуліц сутыкнуліся дзве “крутыя” інішмаркі.*

Ужыванне канцылярызмаў часцей за ўсё звязана з так званым «расшчапленнем выказніка» – заменай простага дзеяслоўнага выказніка спалучэннем аддзяяслоўнага назоўніка з дапаможным дзеясловам, якія маюць аслабленае лексічнае значэнне: *Мае месца ў гэтай справе і гісторыя з дзяўчынай; Аказваюць дапамогу і бацькі вучняў.*

Словы і выразы, якія пры ўзнікненні былі вобразна-эмацыянальнымі, часта становяцца штампамі. Звычайна гэта метафары, якія ў выніку шырокага распаўсюджвання ў газетным маўленні страцілі сваю сэнсавую дакладнасць і здольнасць выклікаць зрокавыя, эмацыйныя асацыяцыі [1, с.81]. Штampы таксама нярэдка на старонках сучаснай прэсы (напрыклад: *Пра гэта гаворыць буйны рост нараджальнасці*). Шкоднасць штампай не толькі ў тым, што яны пазбаўляюць маўленне вобразнасці, эмацыйнасці, але і ў тым, што яны, як правіла, маскіруюць банальныя думкі. Пры гэтым ад моўных штампай варта адрозніваць моўныя стандарты – гатовыя выразы, што ўзнаўляюцца ў маўленні,

падобна фразеалагізмам, і выкарыстоўваюцца ў многіх функцыянальных стылях. У адрозненне ад штампаў моўны стандарт мае дакладную семантыку і дапамагае эканомна выразіць думку, што садзейнічае хуткай перадачы інфармацыі: *Духоўныя патрэбы; Усеагульная падтрымка; Гаспадарскі падыход; Сяброўская атмасфера.*

Аналіз **правапісных** асаблівасцей мовы газетных публікацый паказаў, што, нягледзячы на агульную высокую пісьменнасць даследаванага матэрыялу, у асобных выпадках сустракаюцца арфаграфічныя і граматычныя хібы. Выяўленыя наступныя арфаграфічныя памылкі:

а) неразмежаванне дзеясловаў з прыстаўкай *неда-* і дзеясловаў з прыстаўкай *да-* пасля часціцы *не*: *Недаехаў да месца...*; *...задача Узброеных Сіл найперш недапусціць вайны.*

б) парушэнне правіл правапісу *е, ё ў* першым складзе перад націскам: *...здаецца, звычайная ляснічоўка; ... леглі побач з танкерам два снарады.*

в) парушэнне правіл правапісу *ў* (нескладовага): *горда узнімалі; маладыя у час свят; на прызыву юнакоў ў райваенкаматах.*

г) парушэнне правіл правапісу прыставак на *з-(с-)*: *Хуліган быў абязшкодзаны; ... і толькі тады ўзцешыліся.*

Цікава, што яшчэ ў публікацыях 2007 года сустракаюцца выпадкі правапісу, кадыфікаваныя толькі ў 2008 г.: *лідар; прынтар.* Нарэшце, асобна адзначым пропуск літар у словах і памылкі друку, наяўнасць якіх не спрыяе хуткаму і правільнаму ўспрыняццю зместу публікацыі і, адпаведна, не працуе на паляпшэнне іміджу выдання: *Яго захапленне лазняй падтрымлівае і сям'я, і дачка Валерыя, студэнка; З даходамі выначыліся, а якія выдаткі бюджэту? ...дзе павінны былі атрымаль падмацаванне зброяй і боепрыпасамі.*

Марфалагічныя і граматычныя нормы патрабуюць адзінства ва ўтварэнні словаформ, іх ужыванні і спалучэнні. У параўнанні з іншымі моўнымі ўзроўнямі засваенне граматычных норм адбываецца з меншай цяжкасцю, паколькі развіццё граматычнай сістэмы менш залежыць ад пазамоўных фактараў. Аналіз матэрыялу выявіў, тым не менш, адхіленні ад літаратурнай нормы, найбольш частыя з якіх наступныя:

- у правапісе канчаткаў неадусаўлёных назоўнікаў мужчынскага роду адзіночнага ліку ў форме роднага склону: *... наведаміў кіраўніку дзяржавы аб ходзе будаўніцтва заводу па вытворчасці газетнай паперы ў Шклове; У Чэхіі і Славакіі святочны стол складаецца з тушанай капусцы, каўбасы, грыбнога супа...; ...ў памяшканнях вучэбнага корпусу практычна не было людзей.*

- ва ўтварэнні і ўжыванні дзееспрыметнікаў: *вышукваецца аднавясковец пацярпеўшага; Усе фігуранты справы – непрацуючыя; Пазнаўшы мяжу чалавечай трываласці.*

- ва ўтварэнні ступеней параўнання прыметнікаў: *Майстэрні былі абсталяваны навейшай тэхнікай.*

- у скланенні назоўнікаў мужчынскага роду на *-а, -я*: *Здавалася, што ўсе ведаюць пра нараджэнне нашага з Ромай дзіцяці; ...аб'яднаныя лаўрэатам прэміі "За духоўнае адраджэнне" Юозасам Булькай.*

Заклучэнне. Такім чынам, у кантэксце сучасных тэндэнцый грамадскага развіцця пытанні маўленчай культуры перыядычных выданняў застаюцца надзвычай важнымі. Нягледзячы на агульны высокі ўзровень моўнай культуры публікацый, негатыўныя з'явы (недакладнасці ў словаўжыванні, арфаграфічныя і граматычныя памылкі і інш.), на жаль, усё яшчэ сустракаюцца ў мове беларускай перыядыкі. Уменне граматычна афармляць пісьмовыя тэксты (ды і вусныя

выказванні) у адпаведнасці з нормамі стылістыкі і моўнай культуры – неабходнае запатрабаванне часу, якое можа быць успрынята і ўсвядомлена грамадствам, сярод іншага, і пры ўмове належнага стаўлення супрацоўнікаў перыядычных выданняў да маўленчых норм беларускай мовы. Пакуль што найбольш распаўсюджанымі з’яўляюцца памылкі, звязаныя са стылёвым афармленнем тэксту (празмернае ўжыванне канцылярызмаў і жарганізмаў), а таксама недакладнасці пры скланенні назоўнікаў і ўжыванні дзеепрыметнікаў і асобных арфаграфічных недахопы. Пазбегнуць падобных хібаў можна пры больш уважлівай (а магчыма, і неаднаразовай) карэкціроўцы створанага тэксту на аснове норм беларускай арфаграфіі, граматыкі і стылістыкі.

Спіс літаратуры

1. Бурак, І.Л. Некаторыя сродкі эканоміі газетнага тэксту // *Культура мовы журналіста*. Вып. 6. / І.Л.Бурак / Пад рэд. А.І.Наркевіча, М.Я. Цікоцкага. – Мн., 1992. – С. 79–85.
2. Малышыц, М.В. Увага – “канцылярыт”! // *Культура мовы журналіста*. Вып. 3. / М.В.Малышыц / Пад рэд. М.Я. Цікоцкага, А.І. Наркевіча. – Мн., 1986. – С. 93–96.
3. Прыгодзіч, М.Р. Ленасць думкі, або Як выцясняюцца з друку беларускамоўныя словы // *Культура мовы журналіста*. Вып. 5. / М.Р.Прыгодзіч / Пад рэд. М.Я. Цікоцкага, А.І. Наркевіча. – Мн., 1990. – С. 11–15.
4. Шылава, А.В. Дакладнасць словаўжывання // *Культура мовы журналіста*. Вып. 2. / А.В.Шылава / Пад рэд. М.Я. Цікоцкага, А.І.Наркевіча. – Мн., 1984. – С. 50–66.

ГЕРОИ-ПРАВЕДНИКИ «ДЕРЕВЕНСКОЙ ПРОЗЫ»

А.А. Кабылкова

Полоцк, Полоцкий колледж ВГУ имени П.М. Машерова

Литературовед А.Ю. Горбачев в книге «Современная русская литература: писатели-почвенники 60–90-х гг. XX века» отмечает, что в начале XX века вместе с так называемыми «пережитками прошлого» («социальная база» – высшие сословия «старой России» и крестьянство) стала истребляться и духовная основа русского народа – православие. Исследователь приходит к выводу, что «к рубежу 60–70-х гг. XX века реальной хранильницей русского наследия оказалась советская литература, вернее, та ее часть, которая была связана с почвенническим направлением: «деревенская проза», «тихая лирика...» [2, с.5].

Среди писателей, создававших произведения «деревенской прозы», можно отметить В. Белова, В. Шукшина, В. Солоухина, В. Крупина, Ю. Сбитнева, Ф. Абрамова, В. Распутина, В. Личутина и других. Об этих писателях, традиционно называемых «деревенщиками», А.И. Солженицын сказал: «...Правильно было бы называть их нравственниками, ибо суть их литературного переворота – возрождение традиционной нравственности, а сокрушенная вымирающая деревня была лишь естественной наглядной предметностью» [7, 186].

К особенностям поэтики «деревенской прозы» относят особый пафос (не только поэтизация крестьянской души, но исследование глобальной проблемы трагических судеб деревни в прошлом и настоящем, тревога за ее будущее); специфическое содержание (описание не конкретных событий, а эмоциональных со-